

І слово, і доля, і пам'ять

(140 р. від дня народження Василя Короліва, письменника і художника)

Василь Костьович Королів (Старій) (4 (16) лютого 1879 с. Ладин, Прилуцький повіт, Полтавська губернія – 11 грудня 1943, Мельник, поблизу Праги) – український громадський діяч, письменник, видавець. Один із засновників Української Центральної ради.



Народився на Полтавщині у сім'ї священника. Батько його, Королів Костянтин Іванович, певний час був настоятелем Свято-Троїцької церкви у Диканьці (1891–1895, 1902–1912).

Навчався Василь в Полтавській духовній семінарії. Згадував, як ступивши до Полтавської бурси, познайомився з Симоном Петлюрою і підтримував цю дружбу довгі роки.

Отримавши імператорський дозвіл на навчання у світському закладі, вступив до Харківського ветеринарного інституту, закінчив його в 1902 р. Працював ветеринарним лікарем. Видав популярний посібник з ветеринарії.

Брав участь в революційному і українському національному русі. 1906 р. за організацію селянської спілки був заарештований і ув'язнений. Після звільнення перебував під наглядом поліції. Зайнявся журналістикою, став активним дописувачем українських газет «Рада», «Хлібороб», «Засів». Один із фундаторів та голова Товариства шкільної освіти, член ради Київського товариства «Просвіта».

Згодом журналістика та видавнича справа стають основними в діяльності молодого літератора: він працював редактором у видавництві "Час", редагував журнал "Книгар", що виходив у Києві. Революційні події в Україні стали передумовою створення Української Народної Республіки, яка, на жаль, невдовзі була придушена російськими більшовицькими загонами Муравйова. Тому в 1919р. Королів-Старий виїхав до Чехословаччини, де викладав в Українській сільськогосподарській академії в Подебрадах і водночас займався літературною творчістю.

За кордоном почав писати й художні твори. Серед творів тих часів: статті про Марію Загірню, Бориса Грінченка, спогади про Симона Петлюру, "Згадки про мою смерть". У автобіографічній книзі В. Королів-Старий описав випадки зі свого життя, коли він був на волосинці від смерті; виклав роздуми над долею українського народу, причини програшу визвольних змагань 1917–1921 рр. В 1930 р. опублікував спогади про Симона Петлюру, з яким не тільки навчався в Полтаві, але й співпрацював у Київському губернському земстві, зокрема в питанні упорядкування могили Т. Г. Шевченка.

На чужині В. Королів багато писав в основному для дітей – збірку казок "Нечиста сила", роман "Чмелик" (Прага, 1920). Роман має підзаголовок «Навколо

світу» і розповідає про долю юнака з Полтавщини, який змушений покинути рідну землю, блукати по світу, зазнаючи поневірянь скитальця. І хоча сьак-так владнав він своє життя в Австралії, туга за батьківщиною не полишає його. Врешті герой книги повертається в Україну. «Чмелик» В. Короліва-Старого виданий в Україні видавництвом «Світ дитини» (2010 р). Також привертає увагу збірка казок «Нечиста сила», побудована на фольклорному матеріалі.

Автор вважав, що для нації, позбавленої власної державності, виховання молоді – найперша справа, тільки так можна зберегти власну ідентичність.

Майже чверть століття письменник перебував за межами України.

Там він познайомився з майбутньою дружиною — українською письменницею Наталеною Королевою. Родина поселилася в селі під Прагою, жили з того, що вирощували на городі. Крім того, Василь Королів працював на посаді доцента сільськогосподарської академії у Подєбрадах, видав підручники з зоології та фізіології рослин.

Влітку подружжя виїжджало до Закарпаття і там разом займалися оформлювальними роботами в церквах. Василь Королів написав багато ікон, виконав розпис василіанської монастирської церкви в с. Імстичево. В. Королів згадував: "В тій добі все, що могли ми заробити, ми виплачували за зроблені в Чехах видання товариства "Час" та інші, щоб не осоромити перед чехами українського імени. Злидні тисли нас так, що треба було кидатись на заробіток кожної корони". Згодом стало трохи легше, вдалося видати кілька книг, Короліви розплатилися з боргами, продали свою хатку в Увалах і перебралися до містечка Мельник, де придбали невеликий будиночок. Це скромне житло час від часу давало притулок багатьом українським письменникам, музикантам, художникам.

Навесні 1939 р. Чехословаччина була окупована німецькими військами, а незабаром почалася війна. На початку грудня Василь Королів поїхав на кілька днів у Прагу, щоб забрати книжки та листівки з друкарні, зупинився у друзів.

11 грудня 1943 р. він несподівано повернувся додому, привітався з дружиною "Слава Ісусу Христу!" - і впав мертвий на порозі хати. Лікар сказав, що то серцевий напад. Аж через кілька місяців дружина дізналася, що того дня 64-річного письменника допитували в гестапо, підозрюючи у зв'язку з УПА.

Твори Василя Короліва-Старого в Українській РСР були заборонені, усі його розписи знищені.

Василь Королів залишився емігрантом, але чехословацького громадянства не прийняв: до останнього дня залишався громадянином УНР.

Долю Королева-Старого розділила і його дружина – українська письменниця Наталена Королева. Вони обоє завершили свій життєвий і творчий шлях у місті Мельнику (Чехія), він — 11 грудня 1943р., вона — 1 листопада 1966 р.

Підготувала Руслана Ониськів
провідний бібліограф